

## کاربرد درمانی صبر زرد (آلوورا) در قشم

خدیدجه امامی<sup>الف\*</sup>، ژیلا مشیری<sup>ب</sup>، هما حاجی علیمحمدی<sup>ج</sup>

<sup>الف</sup> کارشناس ارشد پژوهشکده مردم‌شناسی و دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی

<sup>ب</sup> مدیرگروه اسطوره و آیین پژوهشکده مردم‌شناسی و دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری فرهنگی

<sup>ج</sup> کارشناس ارشد پژوهشکده مردم‌شناسی و دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری فرهنگی

### چکیده

**سابقه و هدف:** گیاه صبر زرد (آلوورا) بومی مناطق آفریقایی و گرم و خشک است و در مناطق جنوبی ایران به‌صورت خودرو یافت می‌شود. وقتی برگ آن بریده شود، ژلی از داخل گیاه خارج می‌شود که اثر دارویی خارق‌العاده‌ای دارد. نخستین بار مصری‌ها این گیاه را برای درمان زخم‌ها، سوختگی‌ها و عفونت‌ها به‌کار بردند. از دهه ۱۹۳۰ به بعد تحقیقات علمی و وسیعی بر روی ترکیبات و خواص دارویی این گیاه انجام شد و قدرت عجیب ژل صاف‌شده این گیاه در درمان زخم‌ها و سوختگی‌ها به تأیید رسید. از آلوورا - که امروز در تمام دنیا کاشته می‌شود - برای درمان گستره وسیعی از بیماری‌ها از انواع میگرن گرفته تا سوءهاضمه، درمان جوش و سوختگی استفاده می‌شود. دانشی که مردم بومی از محیط اطراف خود به‌ویژه گیاهان دارند، بسیار باارزش است و ثبت و نگهداری این اطلاعات که به‌سرعت در حال نابودی‌اند، لازم و ضروری است. هدف از این پژوهش، بررسی گیاه صبر زرد (آلوورا)، از جمله گیاهان دارویی جزیره قشم است.

**مواد و روش‌ها:** در این پژوهش با استفاده از روش‌های مشاهده و مصاحبه و نیز استفاده از منابع کتابخانه‌ای به جمع‌آوری دانش چندین ساله آنها پرداخته شده و اطلاعات گوناگون گیاه شامل؛ خصوصیات گیاه، کاربردهای آن، نحوه درمان محلی و مصارف سنتی و ... گردآوری شد.

**نتیجه‌گیری:** نتایج نشان داد که؛ علی‌رغم پیشرفت روزافزون دانش پزشکی استفاده از گیاهان دارویی و روش‌های درمان سنتی در منطقه همچنان رایج است و با توجه به مساعد بودن شرایط اقلیمی منطقه، می‌توان به کشت وسیع این گیاه پرداخت.

تاریخ دریافت: اردیبهشت ۹۴

تاریخ پذیرش: آذر ۹۴

**کلید واژه‌ها:** آلوورا، صبر زرد، بیماری، دانش بومی، قشم.

### مقدمه:

این گیاه مخصوص نواحی حاره بوده و منشأ اصلی آن مناطق گرم و نیمه‌گرمسیری مناطق حاره آفریقا است. همچنین در مناطق جنوبی کشور مانند بوشهر، بندرعباس، قشم، سیستان و بلوچستان، خوزستان و سمنان به‌صورت خودرو یافت می‌شود.

در هر عصری از زندگی اجتماعی انسان و در هر یک از مراحل تاریخ تمدن بشر، مطالعاتی در زمینه گیاه‌شناسی و اثرات طبی آن صورت پذیرفته و روزبه روز نقش عمده این اثرات برای همگان به‌خصوص دانشمندان مشخص شده است. شکی نیست که امروزه اهمیت گیاهان و کاربرد آن در زندگی انسان‌ها و جهت ساختن دارو ثابت شده است، به‌طوری که در دانشگاه‌ها و دانشکده‌های داروسازی به‌علت اینکه برخی از

گیاه دارویی صبر زرد (آلوورا)، از انواع گیاهان چندساله است که کاشت آن از هزاران سال پیش در مناطق مختلف دنیا رواج داشته و در طب سنتی مورد توجه بوده است. این گیاه برای درمان بسیاری از بیماری‌ها از جمله ناراحتی‌های پوستی و روده و نیز در درمان عفونت‌ها به‌کار می‌رفته، همچنین فواید مربوط به اثرات نیروبخشی آن ذکر شده است. بیماری‌هایی نظیر زخم، بی‌خوابی، بی‌نظمی معده، یبوست، بواسیر، خارش، سردرد، کم‌مویی، امراض لثه و دهان، درد کلیه، تاول و تاول‌های ناشی از سوختگی، ناراحتی‌های پوستی، آفتاب‌سوختگی، برطرف کردن لکه‌های روی پوست، پادزهر زخم‌های سمی و ...



جزیره قشم در حدود ۲۲ کیلومتری جنوب بندرعباس قرار دارد و دارای دو بندرگاه کوچک به نام‌های بندر قشم و بندر درگهان است. شهر قشم به‌عنوان مرکز این جزیره در شرقی‌ترین نقطه واقع شده‌است و به‌رغم آنکه این شهر نسبت به کل جزیره مرکزیت هندسی ندارد، اما به‌علت موقعیت مهم استراتژیک و دید گسترده به جنوب، شمال و شرق، تنگه هرمز و نزدیکی به بندرعباس، از قدیم دارای اهمیت بوده و عمده‌ترین سکونت‌گاه جزیره محسوب می‌شده است. (۱)

انتخاب شهر قشم به‌عنوان پایگاه اصلی توسعه منطقه آزاد تجاری - صنعتی قشم نیز بر اهمیت این شهر افزوده است. قشم در گروه سرزمین‌های گرم و خشک قرار دارد و رطوبت نسبی هوا در این منطقه بالاست. دمای متوسط سالیانه حدود ۲۶ درجه سانتی‌گراد و اختلاف درجه حرارت فصلی در این جزیره بسیار زیاد است. گرم‌ترین زمان ۱۰ تیر تا ۱۰ شهریور و سردترین ماه‌ها دی و بهمن است. (۱)

#### یافته‌ها:

##### مشخصات گیاه

صبر، صبر زرد با نام علمی آلوورا Aloe Vera گیاهی است از رده سگل‌ها Aloe Segel راسته مارچوبه‌ای‌ها Asparagales تیره سریشیان Asphodelaceae، این گیاه بومی آفریقای شمالی است.

صبر زرد بی‌ساقه است. البته برخی از آنها دارای ساقه‌ای بسیار کوتاه هستند. این گیاه ۶۰ تا ۱۰۰ سانتی‌متر رشد می‌کند و از طریق پاجوش تکثیر می‌شود و در صورتی که به‌صورت

داروها ریشه گیاهی دارند میحتی تحت عنوان گیاه دارویی تدریس می‌شود.

از طرفی درباره خواص گل‌ها، گیاهان، سبزی‌ها و میوه‌ها در کتاب‌های گوناگون بحث زیادی شده است، علاقه مردم، به‌خصوص کشورهای پیشرفته برای استفاده از گیاه‌درمانی، کارخانجات داروسازی را بر آن داشته که توجه خود را به ساخت و ارائه داروهای گیاهی مبدول دارند که این امر توسعه روزافزونی را به خود گرفته است. همین مسئله باعث شده که گرایش مردم به سمت طب سنتی دستخوش تغییر شود. طب سنتی یکی از مظاهر فرهنگ و آمیخته با آن بوده و به‌دلیل این آمیختگی تا به امروز علی‌رغم تغییرات گسترده، باقی مانده است. طب سنتی در ایران ریشه در باورها و اعتقادات مذهبی دارد. مردم وقتی از طبیبان سنتی صحبت می‌کنند برای آنها نوعی قداست قائل‌اند. ویژگی‌های این طبیبان، منطبق بر ویژگی‌های طبیبان سنتی قدیمی یا همان دکتر علفی‌ها است.

#### مواد و روش‌ها:

در انجام این پژوهش مطالب مربوط به حوزه مورد مطالعه - شهر قشم - با استفاده از روش میدانی و حضور در منطقه مورد پژوهش و مصاحبه با افراد مطلع، گردآوری شده است. اطلاعات مربوط به کاربردهای این گیاه در نقاط گوناگون جهان از منابع کتابخانه‌ای به‌دست آمده است، همچنین برای دستیابی به آخرین اطلاعات در این زمینه با استفاده از منابع اینترنتی چند مقاله به زبان انگلیسی مطالعه شد که ترجمه بخش‌هایی از آنها در این مقاله مورد استفاده قرار گرفته است.

##### محدوده مورد مطالعه

باتوجه به رویش گیاه آلوورا در سطح وسیعی در شهر قشم، این شهر به‌عنوان منطقه مورد پژوهش انتخاب شد.

اورگانیک کشت شود به بیش از ۴۰ سانتی متر نخواهد رسید. برگ‌های آن نیزه‌ای کلفت و گوشتی با لبه‌های دنداندار است و رنگ آن سبز تا خاکستری است. تنها برگ‌های این گیاه ارزش دارویی دارند، اما بخش‌های مختلف برگ‌ها نیز برای اهداف گوناگونی مورد استفاده قرار می‌گیرند. ژله شفاف و سفیدی از قسمت‌های داخلی برگ ترشح می‌شود. بین این ژله و پوست بیرونی برگ سلول‌های خاصی حاوی مایع زردرنگ تلخی قرار دارد. وقتی که این مایع خشک می‌شود، سبب تولید شیره آلوئه می‌شود. گل‌های آن زردرنگ است و در انتهای ساقه‌ای که از وسط برگ‌ها خارج می‌شود، بر روی سنبله‌ای می‌رویند که گاه تا ۹۰ سانتی متر درازا دارد. هر کدام از گل‌های آن آویخته است و دارای جام لوله‌ای ۳-۲ سانتیمتری است.

تکثیر آلوئه به صورت قلمه ساقه، تولید پاجوش، تکثیر ریشه و کاشت بذر است. در بسیاری از موارد هر بوته تا ده پاجوش تولید می‌کند. این گیاه پایدار و چندساله است و هر سه‌ماه یکبار می‌توان از هر بوته ۳ تا ۴ برگ کناری برداشت و برای استخراج محصول در کارخانه مورد استفاده قرار داد. (۲)

#### پیشینه گیاه آلوئه

گیاه آلوئه سابقه‌ای بسیار طولانی و درخشان دارد. اولین گزارش مکتوب که در آن به آلوئه اشاره شده، متعلق به چهارهزار سال پیش از میلاد مسیح است که در غارنوشته‌ها و کنده‌کاری‌های روی ظروف در معابد باستانی مصر کشف شده است. در افسانه‌های به‌جا مانده از مصر باستان آمده است که آلوئه گیاهی چنان گرامی بوده که افراد برای حضور در مراسم پس از مرگ یک فرعون باید تحفه‌ای از برگ‌های آلوئه تقدیم می‌کردند. داستان‌هایی نیز درباره استفاده کلئوپاترا و نفرتی‌تی از آلوئه برای حفظ زیباییشان گفته می‌شود. حتی مصریان آن را برای مومیایی کردن مردگان خود به‌کار می‌بردند. از آلوئه که سابقه‌ای بیش از ۳۵۰۰ سال بر آن متصور است در کتاب انجیل در فصل ۱۹ آیه ۳۹ نیز نام برده شده؛ ... هنگامی که عیسی از صلیب باز کردند زخم‌های بدنش را با آلوئه پیچیدند و بردند ... (۳) و (۴)

آلوئه در طب سنتی ۵ هزار ساله هندی، آیورودا، نیز به همین ترتیب ارزشمند شمرده می‌شود. تمدن‌های یونانی، رومی، آفریقایی، مایایی، سرخپوستان امریکایی و چینی نیز آن را گرامی می‌داشتند و مسلمانان بسیاری از نقاط هنوز هم در بسیاری از نقاط جهان در بازگشت از سفر حج برگ‌های آلوئه را بالای در خانه‌هایشان آویزان می‌کنند. (۵)

منشأ و خاستگاه این گیاه آفریقایی جنوبی بوده و شکارچیان آفریقایی از ژل آن بر بدن خود می‌مالیدند تا عرق نکنند و بدنشان بوی تندی نگیرد تا برای شکار کردنشان مشکلی به‌وجود نیاید. (۶)

#### کاربرد آلوئه در طب نوین

با پیشرفت علم داروسازی و شناخت خواص دارویی گیاهان در نیمه قرن بیستم، در اولین مرحله ماده مسهل حاصل از عصاره برگ آلوئه شناخت شد و سالیان طولانی این گیاه برای استخراج مسهل قوی آن در جزایر کارائیب کاشته می‌شد. اخیراً در یک بررسی که در مرکز تحقیقات و بررسی‌های پژوهشکده بین‌المللی آلوئه در تگزاس انجام شده، دلایل متعددی را برای درک بهتر موارد استفاده این گیاه و مزایا و فواید آن منتشر کرده‌اند؛ گیاهی که شبیه کاکتوس است و برگ‌های سبزیخاکستری قشور آن حاوی ژل شفاف و رقیق و بافت‌داری است، در قرن شانزدهم میلادی از آفریقایی جنوبی به امریکای شمالی آورده شد، در حالی که این گیاه قرن‌ها قبل در مصر باستان به گیاه جاودانگی شهرت داشته و قرن‌های متعددی از آن در طب سنتی به‌عنوان گیاه دارویی و اکسیر حیات استفاده می‌شده است. (۷)

آلوئه همچنین در کوتاه‌تر کردن دوران نقاهت پس از بیماری‌های سخت و عمل جراحی نیز اثر اعجاب‌انگیزی دارد و قوای عمومی بدن را به‌سرعت بهبود می‌بخشد. در مورد افرادی که از آکنه یا جوش‌های غرور، خلاص نمی‌شوند، آزمایشی انجام شده است؛ این افراد ملزم بودند روزانه پوست صورت خود را با ژل مخصوصی که خواص ضد جوش داشت ماساژ دهند. محققان ژل جدیدی ساختند که حاوی آلوئه بود و به افراد مورد بررسی توصیه کردند به نیمی از صورت خود ژل قبلی و به نیمه دیگر ژل حاوی آلوئه را بمالند. سرعت

توقف پیشرفت بیماری سرعت اثربخشی داروها و مراقبت‌های پزشکی نیز چند برابر می‌شود. (۹)

آلوورا که امروزه به‌صورت کنسرو و نوشیدنی نیز در بازار یافت می‌شود، اثر زندگی‌بخشی برای دهان و دندان دارد و از پوسیدگی دندان‌ها و رشد باکتری‌های مولد بوی بد دهان نیز جلوگیری می‌کند. روند گوارش غذا و بهبود زخم‌ها را سرعت می‌بخشد و به پوست و مو طراوت و شادابی می‌دهد. در درمان چین و چروک‌های پوست و جلوگیری از پیری پوستی به‌علت دارا بودن ماده‌ای شبیه کلاژن اثر بسیار قابل توجهی دارد. (۸)

در مورد افرادی که دچار افسردگی، بیماری‌های مزمن و یا بستری هستند، مصرف آلوورا به‌صورت خوراکی سبب افزایش نیروی حیات و انرژی می‌شود و احساس بهتری به آنها می‌دهد. چون حاوی تمام ویتامین‌ها و مواد معدنی مورد نیاز بدن برای غلبه بر احساس ناخوشنودی و ضعف است و از همه مهم‌تر اثرات جانبی نیز ندارد و تاکنون مورد چندان قابل توجهی در مورد حساسیت یا سایر عوارض جانبی متداول از آلوورا گزارش نشده است.

دانشمندان اسپانیایی از گیاه آلوورا ژلی خوردنی ساخته‌اند که با استفاده از این ژل می‌توان میوه‌ها را پوشاند و زمان نگهداری آنها را با حفظ تازگی و بدون تغییرات شیمیایی، طولانی‌تر کرد. این ژل که طعم و ظاهر میوه‌ها را تغییر نمی‌دهد می‌تواند به‌صورت یک پوشش کاملاً طبیعی و بی‌ضرر جایگزین مواد نگهدارنده مصنوعی شود که بعد از برداشت میوه‌ها به آنها اضافه می‌شود. (۶)

کابردهای درمان سنتی صبر زرد (آلوورا) در قشم صبر زرد از نظر طب قدیم گرم و خشک است و شیرابه آن در منطقه به مصارف گوناگون می‌رسد؛

بنابر اعتقاد مردم این گیاه تقویت‌کننده کل بدن است. خستگی و ضعف بدن را از بین می‌برد و باعث نشاط می‌شود.

در رفع ریزش مو مورد استفاده است، خوردن آن سبب تقویت مو شده و شستن سر با شیره آن ریزش مو را برطرف می‌کند.

برای نرم و مرطوب نگه داشتن پوست مفید است.

اثربخشی این ژل حدود ۷۲ ساعت بیشتر از ژل قبلی بود و بیماران به‌طرز شگفت‌انگیزی شاهد بهبود و ریشه کن شدن جوش‌های نیمه‌ای از صورت خود بودند که با ژل آلوورا معالجه شده بود. دکتر جیمز نولتون، متخصص پوست و زیبایی در دانشگاه نیوپورت بیچ کالیفرنیا می‌گوید: «هر نوع زخمی که بر روی پوست ایجاد شده باشد با استفاده از ژل آلوورا قابل درمان است، از بریدگی‌های عمیق گرفته تا محل بخیه شدن عمل جراحی و بخش‌های لایه‌برداری شده جهت انجام تست سرطان». (۸)

همچنین بررسی گسترده‌ای در مورد اثر این گیاه در بهبود سوختگی‌ها و زخم‌های تاول‌مانند دیگر انجام شده که نشان می‌دهد استفاده از ژل آلوورا در درمان سوختگی دوره درمان را کوتاه‌تر کرده است. اثربخشی آن نیز به‌مراتب رضایت‌بخش‌تر است.

ژل آلوورا در درمان سرمازدگی و یخ‌زدگی اعضای بدن نیز معجزه می‌کند و با افزایش سرعت گردش خون در آن قسمت، روند درمان را سرعت می‌بخشد و خاصیت آنتی‌بیوتیک بسیار قوی دارد. آسیب‌دیدگی‌های پوستی ناشی از اشعه ایکس، موارد خاصی از پیسی یا جذام نیز با استفاده از ژل آلوورا قابل درمان است. عفونت‌های سیستم گوارش، اسهال‌های مزمن و زخم معده نیز با نوشیدن عصاره آلوورا درمان می‌شود و معده و اندام‌های داخلی با انرژی و ورزیدگی بیشتر به حیات خود ادامه می‌دهند.

در مورد بیماران مبتلا به دیابت نیز بررسی‌های مفصلی انجام شده است. افرادی که درمان بیماری قند آنها هنوز به انسولین نیاز پیدا نکرده، با عصاره آلوورا آزمایش شدند. در پایان دوره بدون آنکه وزنشان تغییری کرده باشد، میزان قند خونشان کاهش یافته بود.

استفاده روزانه و مداوم عصاره آلوورا به‌صورت تزریق وریدی در مورد افراد مبتلا به آرتروز مفاصل نیز اثر اعجاب‌انگیزی داشته است، در مورد افرادی که ورم و آرتروز مفاصل و درد شدید داشته‌اند، درد برطرف شده است. آلوورا خواص معجزه‌آسای دیگری نیز در درمان سرطان ریه دارد و از رشد و تکثیر سلول‌های مولد سرطان جلوگیری می‌کند. با

در زمان قارچی و پوسته شدن بین انگشتان روزانه از ژل گیاه بر موضع می‌مالند.

برای رفع عفونت لثه و دندان با این ژل دهان را شستشو می‌دهند.

دردهای موضعی و ماهیچه‌ای را با خوردن شربت این گیاه یا مالیدن ژل آن تسکین می‌دهند.

مضرات استفاده از صبر زرد (آلوورا) در قشم

صبر زرد اگر به اندازه مصرف شود، خطری ندارد، ولی مقدار زیاد آن باعث اسهال خونی می‌شود. به همین دلیل زنان شیرده نیز نباید از آن استفاده کنند، زیرا از طریق شیر وارد بدن طفل شده و روده‌های نوزاد را تحریک می‌کند. این گیاه برای زنان حامله هم خوب نیست، زیرا ممکن است با بروز انقباض‌های شدید رحمی سبب سقط جنین شود. اما مادران برای از شیر گرفتن کودک مقدار کمی از آن را به سینه می‌مالند تا تلخی زیاد آن باعث تنفر کودک شود.

### نتیجه‌گیری:

یکی از موارد بحث‌برانگیز پیرامون گیاهان دارویی، دانش بومی است. این دانش بسیار گسترده است و جنبه‌های متفاوتی از جمله اتنوبوتانی گیاهان دارویی را نیز در بر می‌گیرد.

در این تحقیق یک ارزیابی اتنوبوتانیکی در منطقه مورد مطالعه صورت پذیرفت. جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از پژوهش میدانی و سپس تطبیق داده‌ها با دانش روز از طریق بررسی منابع جدید انجام پذیرفت.

اطلاعات مربوط به گیاه شامل؛ نام فارسی، نام علمی، سایر نام‌های گیاه، مشخصات گیاه، خواص درمانی در منطقه، خواص درمانی در جهان و کاربردهای متنوع گیاه آورده شده - است.

اغلب کاربردهای دارویی گزارش شده در منطقه برای التیام محل آفتاب‌سوختگی، رفع التهابات پوست، مو و چشم، جوش، مشکلات گوارشی، نفخ شکم و دل‌درد است.

این گیاه علاوه بر خاصیت دارویی دارای خواص خوراکی و سایر کاربردهاست که انجام بررسی‌های بیشتر می‌تواند بستر

زمانی که حشره‌ای بدن فرد را بگزد مقداری از شیر گیاه را بر محل گزیدگی می‌مالند و بلافاصله سوزش و خارش موضع التیام می‌یابد. امروزه در رفع انواع حساسیت‌های پوستی که سبب بروز خارش و سوزش و قرمزی پوست می‌شود از این شیر استفاده می‌کنند.

اگر بخشی از پوست در اثر آفتاب و یا حرارت دچار سوختگی شده باشد جهت بهبود درد سوختگی و نیز ترمیم محل از شیر گیاه بر روی آن می‌مالند.

در زخم‌ها و خراش‌ها و التهاب ناشی از آنها هم از این گیاه استفاده می‌کنند و معتقدند شیر گیاه به سبب چسبناک بودن باعث بهبود سریع زخم‌ها می‌شود.

همچنین در هنگام بروز تبخال و زگیل شیر گیاه را به کار می‌برند تا تبخال برطرف شده و زگیل بیفتد.

در برطرف کردن یبوست مؤثر است چون شیر آن روده‌ها را تمیز می‌کند. این گیاه مسهل است.

روده‌ها را روان می‌کند از بروز بواسیر جلوگیری کرده و باعث التیام آن می‌شود.

نوشتیدن روزانه مقداری از شیر گیاه در شربت‌های مختلف باعث از بین رفتن حالت ترش کردن و سوزش معده می‌شود و به هضم غذا کمک می‌کند.

اثر ضد کرم دارد و به‌ویژه برای کودکان مبتلا به انگل به صورت خوراکی و ضماد استفاده می‌شود.

خون را تصفیه می‌کند.

معتقدند کسانی که بدن و به‌خصوص صورتشان زیاد جوش می‌زند در اثر بد کار کردن کبد است و مصرف مرتب آلوورا را برای بهبود عملکرد کبد مناسب می‌دانند.

اگر چشمان فردی قرمز و ملتهب شده باشد و یا کنار چشمش جوش عفونی و قرمز رنگ زده باشد شیر گیاه را در آب حل کرده چشمان را با آن شستشو می‌دهند.

همچنین از آن در پایین آوردن قند خون استفاده می‌کنند.

باعث افتادن سنگ کلیه می‌شود.

در سرماخوردگی و سردرد مقداری از ژل گیاه را در آب جوش ریخته با آن بخور می‌دهند.

یا بیماران کلیوی هشدارهایی داده شده که مردم بومی اطلاعاتی در این زمینه نداشتند و حتی استفاده از آن را در این موارد جایز می‌دانستند. در این موارد ضرورت دارد تحقیقات گسترده‌تری انجام شود تا با آزمایشات علمی درستی یا نادرستی مطالب فوق نیز تأیید شود.

### تشکر و قدردانی:

از مردم خوب و مهربان قشم که در تهیه این مقاله همکاری داشته‌اند.

مناسبی را جهت تبدیل این منطقه و مناطقی با ویژگی‌های منحصر به فرد به قطب‌های گردشگری فرهنگی، طبیعی و علمی فراهم آورد.

نتیجه حاصل از ترجمه مقالات انگلیسی و مقایسه کاربردهای این گیاه در منطقه مورد پژوهش و دیگر نقاط جهان بیانگر این حقیقت است که؛ در موارد بسیاری استفاده‌های درمانی یکسانی از این گیاه به عمل می‌آید و این امر به منزله مهر تأییدی بر صحت مطالب گردآوری شده در تحقیق محسوب می‌شود.

اما علی‌رغم نکات مثبت ذکر شده پس از تطبیق اطلاعات مردم با دانش نوین، مطالبی هم یافت شده که حاکی از استفاده نادرست مردم از این گیاه در درمان برخی بیماری‌ها بود. مثلاً در مقالات علمی در مورد استفاده از این گیاه در زنان باردار و

## References:

- ۱ . دژکانی، فاطمه: قشم نگینی بر خلیج فارس، انتشارات سیروان، تهران، ص ۲۹، ۱۳۸۴
- ۲ . حاجی علیمحمدی، هما و دیگران(۱۳۸۵) اطلس مردم گیاه درمانی ایران، آرشیو پژوهشکده مردم شناسی
- ۳ . ازدریان، نیره: دائرهالمعارف گیاهدرمانی، آئینه دانش، تهران، ص ۱۳، ۱۳۹۱
- ۴ . Grundmann, Oliver, 20۱۲, issue 9 Aloe Vera Gel Research Review, Natural Medicine Journal.
- ۵ . ضیایی، سیدعلی: احتیاط بر مصرف و تداخلات دارویی در گیاهان، تیمورزاده، تهران، ص۱۶، ۱۳۸۹
6. Aloe Natural Medicines Comprehensive Database Web site, Accessed at [www.naturaldatabase.com](http://www.naturaldatabase.com) on May ,2009
7. Aloctin A, An Active Substance Of Aloe Arborescens Miller As An Immunomodulator By Ken'ichi Imanishi Department of Microbiology & Immunology, Tokyo Women's Medical College Phytotherapy Research 1993 Vol 7, No. Special issue, pp. S20-S22. 15 ref
8. Grundmann, Oliver, 20۱۲, .issue 9 Aloe Vera Gel Research Review, Natural Medicine Journal.
9. S-W.Choi, B-W.Son, M-H.Chung, 2012, The Wound-Healing Effect of a Glycoprotein Fraction Isolated from Aloe Vera, British Journal of Dermatology.